

Reforma školstva prebieha u nás už druhý školský rok. Do akej miery je úspešná? Sú s ňou školy, učitelia, ale i samotné Ministerstvo školstva SR spokojné? A aký dopad má na tých najdôležitejších v tomto procese – deti?

Školský zákon v praxi

Šitá horúcou ihlou

To je najčastejšie prirovnanie, ktoré sa novej školskej reforme dostáva. Fakt, že bola potrebná, pripúšťa minister školstva Ján Mikoš, samotné školy i rodičia. Na druhej strane sa ozývajú hlasy, ktoré tvrdia, že reforma mala prísť neskôr a v lepšom prevedení.

Pozrime sa na niektoré body, ktoré sú dôležité pre vás, rodičov, a ktoré na strane druhej trápia učiteľov.

O čom je školský zákon?

Slovenské školstvo sa riadi podľa Zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (nazývaný aj školský zákon). Ustanovuje princípy, ciele, podmienky, rozsah, obsah, formy a organizáciu výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach. Ďalej sa zaoberá dĺžkou a plnením povinnej školskej dochádzky, vzdelávacími programami a ustanovuje práva i povinnosti škôl, školských zariadení, samotných detí a ich rodičov.

Zákon definuje podmienky pre deti v materských, základných, stredných, ale i v špeciálnych či umeleckých školách, stanovuje podmienky pre začleňovanie detí so špecifickými potrebami, hovorí o individuálnom vzdelávaní, hodnotení atď.

svoj program zamerali netradične, mali možnosť využiť potenciál svojich zamestnancov a vytvorili sa podmienky žiakom škôl pre rozvoj ich osobitných záujmov a zámerov," píše sa v stanovisku Ministerstva školstva SR, ktoré sme obdržali. „Tohtoročná príprava školských vzdelávacích programov prebehla na školách bez väčších problémov. V štátnych vzdelávacích programoch nastali malé úpravy, ktoré spočívajú v precizovaní definovaných cieľov samotného vzdelávania v jednotlivých vyučovacích predmetoch. Tieto úpravy boli vykonané na základe požiadaviek a skúseností škôl po prvom roku používania štátnych vzdelávacích programov.“

Mnohé školy však mali pri vytváraní vlastných programov veľké problémy. Jednoducho, času na ich vypracovanie bolo málo a ako tvrdili viacerí učitelia, chýbali im aj potrebné školenia. Priznať to otvorene však dokáže len málokto. My sme v tomto smere požiadali o názor riaditeľa istej základnej školy. Najprv súhlasil, pretože jeho skúsenosť bola veľmi negatívna. Nakoniec to však odvolal. Dôvod? Od ministerstva školstva očakával veľkú dotáciu a svojím vyjadrením nechcel o ňu prísť... O stanovisko k téme sme taktiež požiadali viacerých učiteľov základných škôl. Ochotní odpovedať

boli iba (!) štyria, avšak s podmienkou, že ich mená nebudú zverejnené (ich názory vám ponúkame v citáciách).

Aj na základe týchto našich skúseností je zjavné, že sloboda, ktorá sa mala učiteľom a školám dostať vďaka „reformnej reforme“, opäť narazila na hrubý múr...

Voliteľné predmety

Ďalšou novinkou reformy sú voliteľné predmety. Štátny pedagogický ústav ponúkol pre školy učebné osnovy s približne dvadsiatimi voliteľnými predmetmi. Ako podotýka MŠ, „sú navrhnuté tak, aby zavádzali nové témy, prípadne rozširovali a prehľbovali učivo z jednotlivých povinných vyučovacích predmetov. Škola si však môže zvoliť svoje voliteľné predmety, ktoré nie sú zaradené vo vzdelávacom programe. Voliteľný predmet môžu žiaci navštevovať na základe ich osobného záujmu.“

Áká je realita? Na školách pribudla napr. mediálna výchova, v rámci ktorej sa deti učia porozumieť médiám. Určite ide o zaujímavý krok, škoda len, že je to na úkor iných predmetov, ktorých počty hodín alebo množstvo učiva sa muselo zredukovať. Otázka znie, či sa problematika mediálnej výchovy nemohla riešiť napr. v rámci občianskej či etickej výchovy ap.?

Vzdelávacie programy

Školská reforma sa zavádzala postupne. V tomto školskom roku (v druhom reformnom) zasiahla 1., 2., 5. a 6. ročník základných škôl a 1. a 2. ročník stredných škôl. Medzi najvýraznejšie zmeny patrí zavedenie tzv. školských vzdelávacích programov.

Školy obdržali od ministerstva školstva (MŠ) vzorové štátne vzdelávacie programy, pomocou ktorých si mali vytvoriť vlastné programy. Tieto programy však musia spĺňať určité kritériá a podliehajú kontrole Štátnej školskej inšpekcie.

Ako hodnotí tento krok k samostatnosti škôl ministerstvo školstva? „Školy si plne uvedomili, že školský program je výsledok tímovej práce pedagogického zboru, zriaďovateľa a partnerov školy. Zákon vytvoril priestor, aby školy

Svoj názor na tento problém nám poskytla aj Zuzana Humajová-Zimenová z Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika v Bratislave.

Je toho názoru, že „nový školský zákon zatiaľ veľa pozitívnych zmien v praxi neprinesol. Obsah vzdelávania sa mení chaoticky a nevyvážene, prístup učiteľov k žiakom sa nemení takmer vôbec a nezlepšuje sa ani celková atmosféra na školách. Školy síce získali možnosť ponúkať v školských programoch okrem tradičných predmetov i čosi navyše, väčšina však túto príležitosť nevyužila a namiesto vytvorenia atraktívnej vzdelávacej ponuky iba kopíruje vzorový štátny program.“

Z predpísaného učiva v povinných predmetoch, ako sú napríklad matematika, dejepis či fyzika, toho totiž veľa neubudlo, iba sa dramaticky znížil počet hodín, ktoré majú učitelia k dispozícii na jeho odučenie. Preto všetok „voľný“ vyučovací čas, ktorý im zákon ponúka na zavádzanie inovácií, investujú znova do posilnenia klasickej výučby tradičných predmetov.“

Učebnice

„Okrem Biológie sme museli dlho čakať na ďalšie nové knihy (aj to ešte neprišli všetky) a improvizovať, lebo z napísaného učiva, ktoré máme prebrať, môžeme urobiť plán, ale ešte neviem povedať, do akej hĺbky mám to učivo prebrať. A tak každá škola môže bez kníh učiť niečo iné! Ale nakoniec sa bude na testovaní deviatakov očakávať od všetkých škôl rovnaký výsledok!“

„Nemáme učebnice, musíme vytvárať pracovné listy a iné pomôcky, často na vlastné náklady...“

„Mnohé učebnice ani pre piaty ročník (nehovoriac o šiestom) doteraz nemáme...“

To sú len čriepky z názorov učiteľov na (ne)prípravnosť reformy. Aké je to, učiť deti bez učebníc, by dokázali rozprávať stovky ďalších učiteľov. Na nejednej škole zavládla kvôli tomu nervozita a „ťažká improvizácia“. A nespokojní boli aj samotní rodičia, pretože sa tak sťažila domáca príprava detí na vyučovanie...

Mnohým učiteľom neostávalo nič iné, iba vyhľadávať učebné látky na internete, či kopírovať texty pre žiakov. Ako sa pri tom „šetria“ financie (papier, toner...), ani netreba hovoriť. Zámer ministerstva školstva, aby učители v rámci nového školského programu naplno využívali svoje tvorivé schopnosti, sa tak príliš nenaplnia, ak musia energiu venovať na vyhľadávanie základných učebných látok a zložité prípravu na hodiny.

Zaujímavé je, že keď sme o zhodnotenie naplnenia školskej reformy požiadali ministerstvo školstva, k problematike (ne)dodania učebníc sa vôbec nevyjadriilo...

Zuzana Humajová-Zímenová z Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika v Bratislave chápe problém s učebnicami ako „vrchol nevládnutia reformy. Učebnice sú základné pomôcky. Reforma školstva prebieha na Slovensku už druhý rok a mnohé reformné ročníky sa ani na konci tohto polroka nemajú z čoho učiť. To všetko sú indicie zbrabanej, nie úspešnej reformy.“

Menej detí, viac známokovania

Napriek mnohým kritickým ohlasom je ministerstvo školstva s reformou spokojné. Už po roku a pol naplnenia nového školského zákona sú podľa neho viditeľné pokroky v obnove školského systému. Z vyjadrenia, ktoré nám zaslali, vyberáme: „S cieľom zlepšiť úroveň kvality vzdelávania sa zákonom znížili počty žiakov v triedach, a to od materských škôl až po stredné školy. Zmeny nastali aj v oblasti hodnotenia žiakov základnej školy. Hodnotiť vedomosti žiakov možno slovným hodnotením, klasifikáciou, alebo kombináciou klasifikácie a slovného hodnotenia. Na základe súhlasných vyjadrení registrovaných cirkví a náboženských spoločností sme vytvorili priestor pre možnosť hodnotenia klasifikáciou aj náboženskú výchovu a etickú výchovu. Vyhoveli sme požiadavkám škôl, ktoré vyplňajú vysvedčenia prostredníctvom počítača a ustanovili sme vydávanie samostatného polročného vysvedčenia a koncoročného vysvedčenia pre žiaka, čo odstráni problémy s tlačou.“

Nemožno poprieť, že v tomto smere ide o pozitívne zmeny. Nedotýkajú sa však priamo každodenného vzdelávania a výchovy detí. V tomto smere reforma nepokročila, aj keď si to kladla za prioritu. A opäť je to aj o (ne)šetrení financiami...

Sloboda, ktorá sa mala učiteľom a školám dostať vďaka „reformnej reforme“, opäť narazila na hrubý múr...“

To, že v mnohých predmetoch došlo až k prílišnému redukovaniu učiva, sa po roku a pol naplnenia reformy nejaví tiež ako najsprávnejšie. Nami opýtaní učители sa zhodujú v tom, že to neprospeje všeobecnému rozhladu žiaka. V rámci ročníkov chýba taktiež hlbšie prepracovanie medzipredmetových vzťahov a aj dôkladnejšie prepojenie základných škôl so strednými, pretože „na základnej škole musíme učivo redukovať, ale keď deti nastúpia napr. na gymnázium, učivo zostáva nastavené na vysokej úrovni a ráta sa s tým, že budú ovládať aj to, čo na základnej škole nepreberali...“

Reforma (iba) na papieri

Z výsledkov dotazníkového výskumu, ktorý uskutočnil inštitút INEKO a do ktorého sa zapojilo 1 597 učiteliek a učiteľov základných škôl, osemročných gymnázií, gymnázií a stredných odborných škôl vyplynulo, že podľa dvoch tretín opýtaných učiteľov školská reforma podporila prepájanie učiva medzi rôznymi predmetmi a poskytla pedagógom viac voľnosti pri výbere vyučovacích metód. AVŠAK až 90 % opýtaných nesúhlasilo s názorom, že im reforma uľahčila administratívnu prácu. Naopak, učители stále menej učia a viac „papierujú“. Podľa viac ako polovice opýtaných sa výsledky reformy neprejavili ani v lepších podmienkach k individuálnemu prístupu k žiakom. Nie je naň čas...

Zuzana Humajová-Zímenová z Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika v Bratislave tvrdí, že školy tak naďalej zotrávajú v zabehnutých stereotypoch a reformu vykazujú iba na papieri. „Deje sa tak i preto, že učители neboli na reformu dostatočne pripravení. Mnohí dodnes nevedia, čo sa od nich vlastne očakáva, keďže nedostali od Ministerstva školstva SR podrobné vysvetlenie reformných zámerov, ani jasné pokyny k ich realizácii. V zahraničí sa na tvorbu školských vzdelávacích programov pripravujú učители dlhodobo, na úrovni vysokoškolského štúdia. Na Slovensku to museli zvládnuť „za pochodu“ a bez adekvátnej pomoci. To sa pochopiteľne muselo odraziť i na kvalite školských vzdelávacích programov.“

Názor rodiča

Ing. Daniela Klamová, obchodná riaditeľka MAMA a ja, mama dvoch školáčkov

Kedysi sme boli pyšní na to, akí sme my na Slovensku (resp. ešte v Československu) vzdelaní ľudia, akí rozhladení a s akými všeobecnými vedomosťami vychádzame zo základných, stredných škôl, akí úžasní odborníci z vysokých... Aspoň nás o tom presviedčali. Dlhšiu dobu som sa o tieto ukazovatele nezaujímala. To viete – výška, láska, malé deti. Keď médiá nedávno zverejnili porovnanie úrovni vedomostí školopovinných žiakov rôznych krajín, ostala som zhrozená. Všetci sme vedeli, že zmena je nutná. Že to nudné memorovanie nemá budúcnosť. Že treba deti viesť inak, k používaniu mozgu, schopnostiam nájsť informácie a vedieť ich využiť, k rozvíjaniu osobnosti ako takej, pracovať s ich emocionálnou a psychickou stránkou. Táto tzv. reforma je z môjho pohľadu – ako rodiča dvoch žiačkov základnej školy – obyčajným zalepením očí a tvárením sa, že plníme plán. Amatérskym pokusom štátnych zamestnancov, platených z našich daní, o profesionalitu. Je mi ľúto, som sklamaná. Ak dieťa nemá učebnicu, ani rodič nevie, ako ho má vyskúšať, čo vlastne preberajú, poznámky v zošite nestačia, skopírované veci sa ľahko stratia. Rodič najprv tápe a improvizuje, supluje aktivitu dieťaťa pri zháňaní informácií o preberanej téme, ale časom ho to prestane baviť, stráca prehľad a pomaly rezignuje.

Je jasné, že skutočná reforma je náročná, ale urobme si analýzy, pozrime sa, ako to funguje vonku, prestaňme byť ješitní, poriadne sa pripravme, vyškoľme, a až potom konajme! Nezačali sme tak trochu od konca?

A pritom – máme toľko vynikajúcich, zapálených pedagógov a odborníkov, ktorí majú nápady, robia si svoje malé triedne či školské projekty, ktoré by sa dali aplikovať, prebrať, dotiahnuť do vyšších levelov. Nám rodičom ostáva momentálne len dúfať, že deti „chytia“ práve tých dobrých učiteľov...

Na záver...

Nechceme vynášať súdy... Chceli sme len sprostredkovať názory tých, ktorých školská reforma zasiahla. Jej výsledky sa najviac dotýkajú našich detí, a nie je nám to jedno.

Na záver názor jedného učiteľa: „Nový školský zákon sa mal pripraviť poriadne, mali sa natlačiť dobré, kvalitne vypracované knihy, štandardy a všetko potrebné... Až potom mal začať platiť. Učители by nemuseli potom „na kolene“ všetko látať a naháňať.“